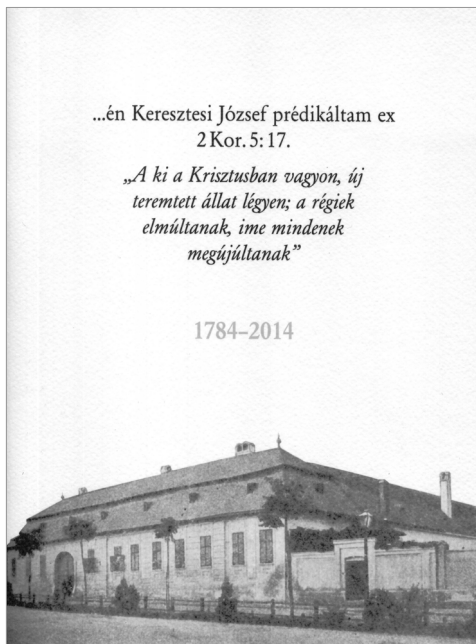

Keresztesi József: „Új teremtett állat...”

Sajtó alá rendezte és az utószót írta Emődi András.
 Királyhágómelléki Református Egyházkerület,
 Nagyvárad 2014. [4]+32+[8] old.

E hasonmás kiadás teljes címe: „*Új teremtett állat...*” Keresztesi József nagyváradai református lelkipásztor különféle veszedelmek közepette 1784. január első napján elmondott, és még az évben nyomtatásban megjelent prédikációjának hasonmás kiadása. Megjelent az esemény 230. évfordulója alkalmából Nagyváradon 2014 januárjában. Sajtó alá rendezte és az utószót írta Emődi András. Kiadja a Királyhágómelléki Református Egyházkerület. Nagyvárad 1914. A külső borítón pedig ez áll: ...én Keresztesi József prédikáltam ex 2Kor. 5:17. „*A ki a Krisztusban vagy, új teremtett állat legyen; a régiek elmúltanak, ime mindenek megújultanak.*” 1784–2014. A facsimile eredeti címét lásd a következő oldalon közölt másolaton.

Várad 1660-as török kézre jutása, majd a felekezeti elnyomás évtizedeit követően a nagyváradai reformátusság 1784. január 1-jén tarthatta meg első nyilvános istentiszteletét. Ekkor hangzott el Keresztesi József lelkész igehirdetése, amelyet a Királyhágómelléki Református Egyházkerület most facsimile kiadásban jelentetett meg újra a Emődi András gondozásában. Ez a kiadvány kis szusszanásnak tűnik Emődi András több nagy lélegzetű munkája után, a szerkesztő azonban olyan kísérőtanulmányt csatol a kötet végére, amelyben példaértékű alaposággal eleveníti fel a váradai reformátusok hosz-

...én Keresztesi József prédikáltam ex
 2Kor. 5:17.

„*A ki a Krisztusban vagy, új
 teremtett állat legyen; a régiek
 elmúltanak, ime mindenek
 megújultanak*”

1784–2014

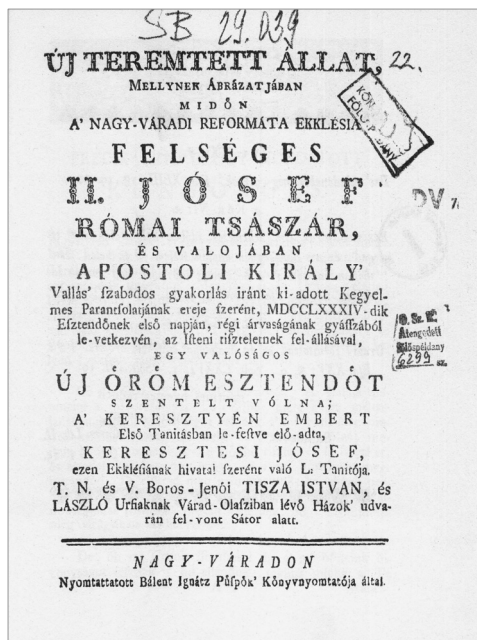
szas elnyomást követő fellélegzését, és eddigi kutatásaira alapozva mutatja be Nagyvárad korabeli polgári és felekezeti állapotát, az esemény körülményeit és a kiadvány utóéletét.

Az 1681. évi országgyűlés vallásügyeket érintő törvénycikkelyei nem sorolták Váradot az ún. artikuláris helyek közé, ahol a reformátusok szabadon gyakorolhatták vallásukat. Az 1691-ben kiadott I. Lipót-féle *Exploratio Leopoldina* pedig további korlátokat szabott a vallásgyakorlatnak, éspedig azért, hogy a protestáns lelkészeknek megtiltotta az artikuláris helyeken kívüli szertartások végzését. A tilalom ellen vétő lelkészeket tetemes pénz-

büntetéssel, börtönnel, botbüntetéssel sújtották. Ezeket a rendeleteket végleg csak az 1791. évi XXVI. törvénycikk törölte el.

A tanulmányból megtudjuk, hogy jóllehet Várad nem volt artikuláris hely, mégis életképes református gyülekezete volt, és ebben az időben a környékbeli egyházközségek lelkipásztorai végezték el a gyülekezet által igényelt szolgálatokat. Az 1781-es Türelmi Rendelet kihirdetése után, amely a felvilágosult abszolutizmus szellemében szabad vallásgyakorlást és hivatalviselést biztosított az egyes felekezeteknek, a mintegy másfélezres lélekszámú reformátusság szervezkedni kezdhetett a városban. Először a veszprémi születésű, Debrecenben, majd pedig holland egyetemeken tanult Keresztési Józsefet (1748–1812) hívta meg lelkipásztorául. Bár e tudós alkatú prédikátor csak később foglalta el hivatalát, váradai szolgálatával, melyet 1787-ig végzett, még a külső támadások és a belső konfliktusok ellenére is gyülekeztette tudta formálni a reformátusokat. Mivel nem volt templomuk, 1784. január 1-jén a Váradolaszi vármegyeház terén, az azóta lebontott Tisza-kúria udvarán gyűltek össze az alkalomra ácsolt sátorban, Keresztési József pedig itt mondta el igehirdetését.

Az esemény pontos leírását naplójában örökítette meg, amelyet idéz a tanulmány is. Az istentisztelet pontos rendjét sajnos nem lehet rekonstruálni a naplójegyzet alapján. Keresztési először öt pont alatt sorolta fel az istentiszteleten elhangzott énekeket, majd hatodik pontként említi saját prédikációját, amelynek alapigéje ez az ige-

vers volt: „Ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre.” (2Kor 5,17) A naplójegyzetből az is kiderül, hogy – „más, árvaságból kikölt ekklézsiáktól” – eltérően az időszüke és a hideg miatt elmaradt az úrvacsoraosztás, illetve, hogy a délutáni istentiszteleten nem volt prédikáció, hanem csak „egy hosszú, új esztendei könyörgést” mondott.

A kiadáshoz Csűry István püspök írt bevezetőt. Egyik gondolata szerint: „lehet, hogy Keresztési József kevesebbet tudott az igehirdetés mára magas szintre fejlesztett tudományos követelményeiről, ennek ellenére minden alapelvnek megfelel”. Bár az akkori idők prédikációit nem igazán érdemes a mai homiletikai elvek mércéjével mérni, azt mégis megállapíthatjuk, hogy ez az igehirdetés tökéletesen megfelelt a kor szabályainak. Keresztési József a Debreceni Református Kollégiumban hallgatta a prédikálás módszerét

(Methodus homiletica, Methodus concionandi) és a gyakorlati lelkipásztorkodást (Cura pastoralis), amelyet akkor Szathmári Paksi István (1719–1791) adott elő. A tananyag diákjegyzetek formájában maradt ránk a Kollégiumi Könyvtárban. Tanulmányait a franekeri és utrechti egyetemeken folytatta, ahol szintén korszerű impulzusokat kapott. Erről tanúskodik ez az igehirdetése is. A kiválasztott textus kétszeresen is illett az alkalomhoz. Egyrészt megfelel a történelmi helyzet adta lehetőségnek; másrészt újévi alapigeként is megállja a helyét. Ez a kettség végigvonul az egész igehirdetésen.

Csúry István a következőképpen méltatta a prédikációt: „Az alapige kiválasztása újévre, valamint az új korszak megkezdésére egyaránt alkalmas. A beszéd igeszerűségét mi sem bizonyítja legékebben, mint az, amikor a 2Kor 5,17 alapján (mai fordításban: „Ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre.”) a megújuló embert is élénk állítja. A törökvilág után elkezdődő idő az árvaság gyászából megvigasztalt új teremtményt követel. Másodrangú alattvalókként sem szabad Krisztus megújító akaratától eltántorodni. Az igehirdető életből kölcsönzött tapasztala-

latokkal mélyíti el a bibliai üzenetet. Az elszalasztott idő pótolhatatlan, akár a megszentelődés folyamatának a késleltetése is lehet az ilyen viselkedés. Az életet kergető halál képe egyenesen a változást sürgető motívum is lehet az elodázhatatlan megtérés jegyében. Isten igéjének alkalmazását külön fejezetben rögzíti. Célja, hogy ’nálunk maradásra jövendő új öröm’ esztenedeje érkezzon.”

A prédikáció négyes felosztású: egy rövid előjáró beszéddel kezdődik, majd két részben magyarázza a textust, végül pedig egy „Alkalmaztatás”-sal záródik. Ezt a prédikáció előtt és után elmondott imádság keretezi a kötetben. Keresztesi a helyi katolikus papnevelde nyomdájában adta ki prédikációját az imádságokkal – „sokaknak kérésére s sürgetésére”.

A kiadott 1300 példányból jelenleg 20 közintézményi gyűjteményben álló példányt ismerünk. A nagyváradi *Református Híradó* 1924. évi 37. és 38. számában jelentek meg ugyan részletek a prédikációból, de teljes kiadására és tudományos feldolgozására csak most került sor a 230. évforduló kapcsán.

Kurta József Tibor